

Галина Максим'юк

ІВАН СМОЛИНСЬКИЙ – МАТЕМАТИК І ДИРИГЕНТ

(до 135-річчя від дня народження)

1913 року викладацький колектив Станиславівської української гімназії поповнився новим учителем математики Іваном Смолинським. Виявилося, що крім точних наук він дуже любить музику, точніше – хоровий спів, і має за плечима великий досвід диригентської роботи. Тому нічого дивного не було в тому, що йому доручили керівництво гімназійним хором, а згодом він став диригентом «Станиславівського Бояна».

Іван Смолинський народився 3 квітня 1878 року в селі Корениці на Ярославщині (тепер Польща). Навчався в Перемишльській гімназії, де, маючи гарний від природи голос, співав в учнівському хорі. Мистецтво хорового співу у гімназії плекалося від початку її існування. Ініціатором створення хору був директор закладу Григорій Цеглинський (1855–1912) — письменник, педагог і великий шанувальник музики. Диригентами гімназійного хору завжди були учні, а до його репертуару входили церковні і світські твори українських та світових композиторів. Через якийсь час диригентом став Смолинський. Водночас він постійно співав у церковному хорі під час богослужень.

Перемишльські роки стали для Івана Смолинського «хоровим університетом», заклали підвалини його майбутньої музичної діяльності. Свої знання і вміння як диригента він міг здобувати і розвивати не тільки в стінах гімназії, але й завдяки насиченому музичному життю міста та його музичним традиціям. Як відомо, саме в Перемишлі ще 1828 року була відкрита перша у XIX ст. в Галичині музично-хорова школа, на основі якої сформувався катедральний хор; пізніше був заснований «Перемишльський Боян», диригентом якого у 1895–96 рр. був Денис Січинський.

У липні 1897 року за ініціативою вчителів гімназії був організований учнівський мандрівний хор, до якого увійшов і Смолинський. Взяти участь у турне запросили яко п'яніста Станіслава Людкевича. За п'ять тижнів гастролей Галичиною та Буковиною гімназисти дали концерти у 17 містах та містечках, розпочавши свій шлях з Тернополя. У рецензії¹ на цей перший виступ є згадка про І. Смолинського як непересічного співака-соліста: «По звичайнім короткім привитанню молодих наших гостей поплила пісня Цеглинського-Копка про той “срібнолентий Сян, де Русь живе”. Слова високопатріотичні, композиція досить слаба, але ті голоси свіжого, молодого і щодо динаміки добре дібраного хору зі своїм громогласним баритоном п. Смолинським яко солістом, знаменито покривали хиби самого укладу пісні»².

На Станиславівщині хор виступив у Калуші, Рожнятові, Коломиї, Товмачі (Тлумачі). На всі концерти приходило багато слухачів: «В Калуші з'їхалося понад триста селян возами, по-святковому одягнених, немов на віче. Не всі могли поміститися в залі, слухали в сінях і надворі. На концерт у Коломиї численно прибули слухачі з далеких сторін – Городенщини і Косівщини. Крім українців, з'являлися австрійські вищі військові та польська інтелігенція»³.

¹ Діло (1897/170).

² З. Штундер. *Станіслав Людкевич: Життя і творчість*, т. 1. Львів 2005, с. 71.

³ Там само, с. 72.

Після закінчення гімназії Смолинський навчається спочатку у Віденському, потім у Львівському університетах. У Львові він опиняється у вирі музичного життя. В 1904 р. відроджує славний колись студентський хор «Академічна громада», з яким концертує протягом кількох років. Завдання хору один з його учасників, а згодом диригент Михайло Волошин, визначив так: «нести нашу пісню гармонійну милу по всім усюдам, де лишень руске серце беть ся»⁴. Серед міст, де відбулися концерти – Бурштин, Косів, Снятин, Кути та інші міста Галичини й Буковини. В пресі постійно з'являлися захоплені дописи слухачів.

8 лютого 1906 р. хор «Академічної громади» був зареєстрований під назвою «Бандурист». Вважають, що вона виникла під впливом від бандурного мистецтва Гната Хоткевича, який, до речі, неодноразово виступав у спільних концертах із хором «академіків» [студентів]. Загальні збори новоутвореного товариства «Бандурист» офіційно обрали першим диригентом хору Івана Смолинського і так визначили основну мету діяльності колективу: «Задача нашого товариства гуманна і висока: [...] плекати українську музику, розширювати її по усіх закутинах нашого краю, улажувати артистичні прогульки і поза границями Галичини, уділяти лекції теорії музики і т.п.»⁵

Про концерти «Бандуриста» декілька статей написав С. Людкевич (опубліковані в «Ділі» за 1906 рік). В одному з липневих номерів часопису композитор зазначає: «Загалом узявши, молоде товариство співацьке дало свідоцтво, що не вганяється за дешевими легкими ефектами, а стремить до досягнення чимраз вищих, досі недоступних артистичних сфер і тим дає доказ зрозуміння своєї культурної задачі»⁶. У іншому дописі (про концерт у Кракові), висловивши певні зауваження, С. Людкевич все ж дає високу оцінку І. Смолинському як диригенту, відзначивши у нього «чимало справности і практичного організаційного хисту у виведенні навіть трудніших речей»⁷.

Іван Смолинський також входив до «Союзу співацьких і музичних товариств», обирався членом його контрольної комісії.

Після закінчення університету Смолинський викладає у Львівській та Коломийській гімназіях, диригує «Коломийським Бояном». Потім переїжджає до Станиславова, де, окрім праці в Українській гімназії, стає диригентом «Станиславів-

Іван Смолинський в роки Першої світової війни.

⁴ М. Волошин. Сегорічна артистична прогулька муз кружка «Акад. Громади» // *Ілюстрований музичний календар* на 1906 рік. Львів 1906, с. 63.

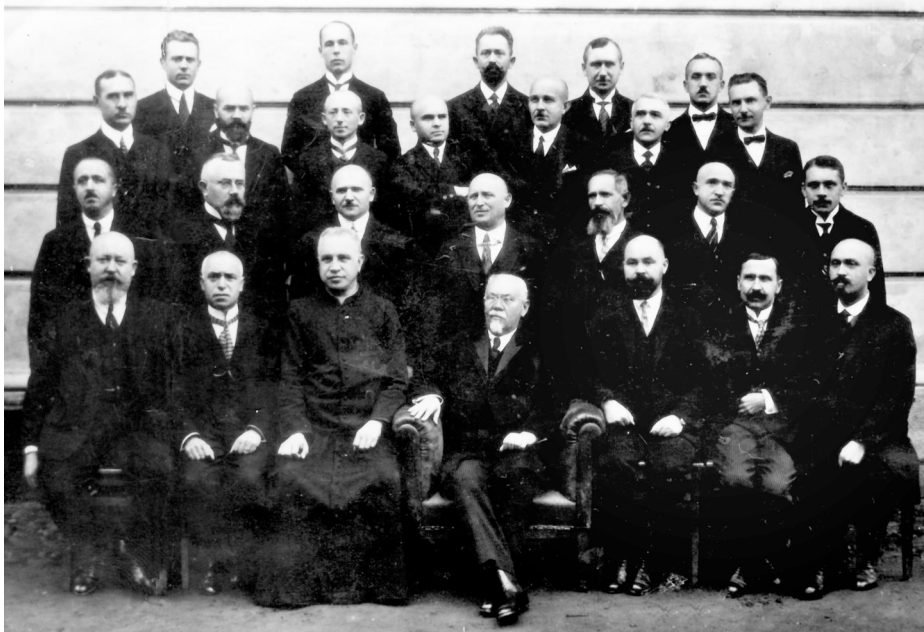
⁵ М. Ферендович. Українські співочі товариства Львова та їх керівники (1900–1939 рр.) // *Молодь і ринок* (2011/ 2(73), с. 147.

⁶ С. Людкевич. Другий з ряду: Концерт «Бандуриста» // С. Людкевич. *Дослідження, статті, рецензії, виступи* / упоряд. Зеновія Штундер, т. 2. Львів 2000, с. 428.

⁷ С. Людкевич. Концерт «Бандуриста» // Там само, с. 430.

ського Бояна», «перейнявши естафету» від композитора Василя Безкоровайного. Входить до правління Товариства (в 1934–35 роках його обирали скарбником).

Найпліднішими у співпраці Смолинського і «Бояна» були 20–30-ті роки. Про його діяльність прихильно висловлювався засновник Станиславівської філії Музичного інституту ім. М. Лисенка Осип Залеський: «За його диригентури, головню в рр. 1920-22, «Стан. Боян» піднісся на якийсь час і під оглядом скількості членів і під оглядом артистичної праці (концерт з ораторії Мендельсона «Христос», концерт з творів Бортнянського)»⁸.

*Професори Станиславівської Української гімназії в 1922/1923 н.р.
Іван Смолинський стоїть в 2-му ряді 4-й зліва.*

Широкий резонанс отримала у Галичині урочиста імпреза з нагоди 35-ї річниці «Станиславівського Бояна» (1931). На ній Смолинський диригував заключним номером свята – «На прю» М. Лисенка, який грандіозно прозвучав у виконанні чотирьох хорів: Львівського, Станиславівського, Коломийського «Боянів» та Станиславівської «Думки».

Під керівництвом Івана Смолинського «Боян» виступав у концерті до 40-річчя літературної діяльності Ольги Кобилянської (22 грудня 1927 р.), виконавши «Хустину» Т. Шевченка–Топольницького та Національний гимн на завершення свята, 9 травня 1937 р. – в концерті до 100 років появи «Русалки Дністрової» (прозвучали хори В. Матюка «Не згасайте, ясні зорі», «Нещасний» та кантата Я. Ярославенка «В Маркіянове свято»), брав участь в інших імпрезах, і не тільки в Станиславові, але й у навколишніх містах і селах.

⁸ Діло (1933/25).

1930 року у Львові відбувся ювілейний концерт «Бандуриста» до 25-річчя його заснування. В ньому взяли участь співаки першого хору, створеного Іваном Смолинським, і новий склад хору під батудою Івана Охримовича. Під кермом Смолинського «старі бандуристи» виконали «Урра, у бій» А. Вахнянина та «Задзвенімо» І. Воробкевича. Ці композиції і прозвучали виразно, емоційно, з колишнім завзяттям, що було відзначено С. Людкевичем: «Слухачам зробив цей виступ милу несподіванку як першорядним звуком, так і бадьорим видом і ядерною дисципліною та викликав у всіх свідків колишніх виступів «Бандуриста» сльози радісного одушевлення, що ще не «пропала козацька слава», не «звелася ще сила довоєнного співочого покоління»⁹. Були й інші схвальні статті про концерт «Бандуриста» із згадкою про його першого диригента.

І. Смолинський виступав часом у пресі як рецензент. Показовим є його відгук на концерт співака Романа Любинецького (партію фортеп'яно вик. Василь Барвінський) у Станиславові, який відбувся 14 червня 1923 року, – стисла, але досить повна характеристика виконавських особливостей і вокаліста, і п'яніста¹⁰.

Що стосується праці з хором Української гімназії, то і тут І. Смолинський мав значні досягнення. Відомо, наприклад, що під його орудою в 1921 році учні виконали першу дію опери «Утоплена» М. Лисенка та кілька його хорових творів. Хор постійно брав участь у Шевченківських концертах.

Іван Смолинський серед учнів гімназії, 20–30 рр. XX ст.

⁹ Діло (1930/127).

¹⁰ Діло (1923/63).

Смолинський любив молодь, виховував її в патріотичному дусі. Учні, в свою чергу, були прив'язані до вчителя, цінували його як легку й веселу у спілкуванні людину і доброго математика. Восьмикласники відвідували математично-фізичну секцію гімназійного «Научного Кружка», одним з керівником якої був І. Смолинський. Тут відбувалися цікаві диспути, виголошувалися доповіді про визначних фізиків, вирішувалися математичні задачі підвищеної складності та проводилися консультації для вступників до університетів. Займався гурток і благодійною діяльністю – наприклад, 1939 р. він жертвував 49.95 злотих на будівництво шпиталю ім. Митрополита Андрія Шептицького у Львові.

Смолинський постійно ходив із старшими гімназистами «на прогульки» у Карпати. Був він і добрим мисливцем, що учням дуже імпонувало. Один із колишніх станіславівських гімназистів писав у своїх спогадах: «Професор Смолинський був завзятим мисливцем. Про його ловецькі пригоди ходили легенди – скільки в тих оповіданнях було правди, а скільки видумок, так і не знаю. Прикінці кожного шкільного року гімназія робила прогульку в Карпати – в Ямне з виходом на Хом'як чи Синяк. На Говерлю нас з менших клас не пускали, казали, що траса для нас, молодих, заважка. Професор Смолинський, який все йшов з нами на ті прогульки, звичайно очікував нас у схоронищі під Хом'яком»¹¹.

Митець активно співпрацював із Станіславівською «Просвітою», «Українською Бесідою». 3 лютого 1935 р. він взяв участь як член журі в перших змаганнях селянських хорів «Просвіти», які відбулися в Станіславі. На конкурс приїхало п'ять колективів із навколишніх сіл. Про значення цього конкурсу писав відомий у місті суспільний діяч Іван Ставничий¹²: «Оце зроблено почин, щоби нашу пісню охоронити перед шкідливими чужими впливам[и], щоб збуджувати й зберігати в населенню любов до рідної мови й пісні». Почесне право оголосити переможців змагань випало І. Смолинському (перше місце було присуджене хору з с. Микитинець, друге – з Павелча, третє – з Підпечар).

Після встановлення в Західній Україні радянської влади культурно-освітня активність І. Смолинського значно зменшується. Він недовго працює бухгалтером на шкірзаводі та в зеленому господарстві, викладає в школах Станіслава та Надвірної.

Івана Смолинського не стало 30 січня 1965 року. Похований він у родинному гробівці на цвинтарі по вулиці Київській в Івано-Франківську.

¹¹ О. Корчак-Городиський. У 50 річчя матури // *Станіславівська Українська гімназія: Документи, розвідки, спогади*, част. I. Івано-Франківськ 2005, с. 178–179.

¹² *Діло* (1935/48).